

"BÖRTÖNÜGYI JOG" A GYAKORLATBAN

Miskolci Jogászélet Könyvtára 42.szám

Miskolc, 1928.

Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadó

Vállalat R.-T.

I.

Freudenthal Berthold frankfurti /am Main/ egyetemi tanár szállt talán mint legelső sikra amellett, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásának részletkérdései, a börtönügy, jogi szempontokból pontosan és szabatosan szabályozandó. Freudenthal szerint a börtönügyi jognak /Gefängnisrecht/ feladata az volna, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásában szereplő személyek: a szabadságvesztésbüntetést végrehajtó állam és szerveinek, valamint a büntetési kényszer alá kerülő egyének kölcsönös kötelességei és jogai szabatosan meghatározottassanak. Oszttjuk Freundenthal ama tételét², hogy a szabadságvesztésbüntetéseknek végrehajtása kell, hogy a tételes közjoggal összhangban történjék és hogy az állam az elítélttel szemben csak olyan fokú kényszert gyakorolhat, amilyent a büntető bíró összhangban a büntetőtörvényekkel ítéletében megállapított.

A szabadságvesztésbüntetés - kulturális fejlődésünk mai fokán - nem válhatik sem életet, sem testi épséget megsemmisítő vagy veszélyeztető, vagy becsület-, vagy vagyonbüntetéssé. A szabadságbüntetéseket végrehajtó hatóságoknak bármilyen ilyen irányú intézkedése a joggal mérő ellentétben állna.

Azonban még a műveltség és jogfejlődés legmagasabb fokán álló közületekben is felmerülhetnek viták és nézeteltérések a börtönügyi törvényekben és rendeletekben nem szabályozott részletek tekintetében; amint tényleg az elítélteknek főként személyi jogait illetőleg gyakran támadnak is ilyen vitás pontok és a jelenkorban,

amidőn a személyiség védelmét mindinkább kiterjeszteni törekedünk /gondoljunk csak arra, hogy a szabadalmi és szerzői jogtól kezdve ez a védelem ma már kiterjed az egyén nevére, s egyesek már az egyénnek a csendhez való jogát is vitatják/, mind több és több vitás kérdés fog felmerülni.

A kulturállamokban ma ilyen intézkedések tételétől alig kell tartani.

Ha a szabadságvesztésbüntetések végrehajtását tárgyazó tudományt, a börtönügyet jogi jellegűnek mondjuk, amint az szerintünk is, éppen tekintettel a benne szabályozott jogi kérdések tulsúlyára, tényleg jogi jelleggel bír, akkor a börtönügynek elsőrendű feladata, hogy ezeket a rendkívül finom disztinkciókat megkívánó kérdéseket eldöntse, az elítélt személyi jogainak terjedelmét is megállapítsa. És ezen a téren nemcsak börtönügyi, hanem általános jogi, főként közjogi, de emellett egyéb jogi /magánjog, büntetőjog, közigazgatási jog stb./ szempontokra és tételes szabályokra is, az összhang megteremtése végett, kell leginkább figyelemmel lenni.

A magunk elé tűzött feladat nem az, hogy ezen kérdéseknek az elméletben vagy a tételes börtönügyi jogszabályokban miként való eldöntésével és szabályozásukkal foglalkozzunk, hiszen javarészüket még nem is szabályozták, hanem e helyett néhány olyan részletre akarunk rámutatni, amelyet az élet, az életben megnyilvánuló jogszokás, a "gyakorlati börtönügyi jog" döntött el.

A legutóbbi években alkalmunk nyílt Anglia, Belgium, Franciaország, Németország, Németalföld, Olaszország és Svájc több letartóztatási intézetét a helyszínén tanulmányozni; ezen börtönlátogatások során természetesen alkalom nyílt arra is, sőt megvalljuk, hogy erre különös gondot is fordítottunk, - hogy megfigyeljük, milyen mértékben vannak tekintettel a különféle jogterületeken a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása alatt álló egyén személyi, emberi jogaira.

Bár a különféle jogterületek letartóztatási intézeteiben látott technikai különleges beren-

dezáseknek ismertetése, pl. a franciaországi fresnes-les-rungis-i Maison d'arrêt et de correction sajtószerező sétaudvarainak, vagy a németországi mannheimi Zellengefängnis csillagának központjában levő őrhelyének /Kanzel/ villany- és egyéb technikai berendezése, vagy a baseli börtön munkatermeinek ismertetése és leírása³ sem volna talán érdektelen vállalkozás, mindez inkább a technikus börtönügyi szakember feladatai közé tartozik. A jogász viszont inkább a különlegesen jogi problémákkal foglalkozik.

Az elítéltek személyi jogainak a gyakorlatban való kezelését azonban még egy másik oknál fogva is érdemes szemmel kísérni. Ezek azok a jogok, amelyeknek a csorbitására a gyakorlati börtönügyben legtöbb alkalom nyílik; észrevétlenül elsikkadhatnak a börtönben az olyan személyi jogok, amelyeknek a szabad emberrel szemben való biztosítása ma már teljesen vitán felül áll. Gondoljunk például csak az elítélteknek ugynevezett panaszjogára; hogy a szabad ember minden őt ért sérelmet vagy vélt sérelmet az illetékes hatóság előtt panasz tárgyává tehet, ezt jogállamban mindenki természetesnek tartja; az elítélt panaszjogának gyakorlása a letartóztatási intézetben személyét ért intézkedésekkel szemben azonban, bár az elméletben és a jogszabályokban elismerésre talált, a gyakorlati életben még nem olyan tökéletes és akadálytalan.

Ilyen és hasonló, látszólag jelentéktelen részletkérdéseknek megoldása a gyakorlati életben sokkal jobban tükröződik vissza, mint a jogszabályokban.

Arról akarunk beszámolni, hogy tapasztalunk szerint ezek a személyi jogi kérdések az élő börtönügyben hogyan kezeltetnek. Az elítéltekkel szemben tanusított bánásmód, a velük való beszélgetés, annak hangneme és számtalan egyéb, látszólag jelentéktelen, de a valóságban felette jellemző kis jelenet a leghűségesebben tükrözteti vissza a valóságos helyzetet, azt, hogy az elítélteknek személyi, becsület és egyéb hasonló jogaik mennyiben találhatnak védelmet a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során. Ne tévesz-

szük szem elől, hogy ezeknek miként való megoldása nem csekély mértékben van befolyással az elítélteknek jogi és tényleges helyzetére. Egyes berendezésekre való rámutatás, vagy kis epizódok legjobban illusztrálják a követett gyakorlatot!

Vegyük sorra azokat a szempontokat, amelyek megfigyelésére alkalom nyílt!

II.

1. Az ember egyéni jogai közé tartozik, hogy társaságát, azokat az embertársait, akikkel társadalmilag érintkezni óhajt, tetszése szerint választhatja meg.

Az elítélt ettől a lehetőségtől rendszerint természetesen el van zárva. Egy szempontból azonban mégis az állam respektálja még az elítélteknek is ebbeli jogát. Annyiban, hogy őt nem kényszeríti arra, sőt éppenséggel igyekszik megóvni attól, hogy nálánál rosszabbak társaságába kerüljön, akár azáltal, hogy osztályozza a letartóztatottakat és egy közös osztályban az egyenlő erkölcsi fokon levőket egyesíti, akár azáltal, hogy a legszigorubb magánzárást valósítja meg. Az előbbi törekvés valósult meg a belgiumi, gandi fegyházban⁴ /Maison de force/, ahol éppen az intézet épületének különleges⁵ elrendezésénél fogva /az intézet nyolc "quartier"-ből áll, amelyek mindegyike tulajdonképpen egy kis különálló börtön/ volt lehetőség az egyenlő erkölcsi fokon állóknak egy épületrészben való együttes elhelyezésére; ezen a régebbi állapoton Gandban ugyan már változtattak, de bizonyos fokig az elítéltek egyes osztályainak az egyes épületrészekben való elkülönítése még ma is megvan. És ez a szigorú elkülönítés érvényesült például a németországi mannheimi magánzárkarendszerű börtönben /Zellengefängnis/⁶, ahol az elítéltek munkájukat is magánzárkáikban végezték; éppen erre való tekintettel a magánzárkák nagysága az átlagosnál nagyobb mértékben szabott meg.

Egy helyen azonban találkoztunk ennek a gondolatnak a céltudatos megvalósításával. Az Angliában, Maidstone-ban levő Convict Prison-ban

/ahol a három évnél hosszabb tartamu szabadságvesztésbüntetéseket hajtják végre/7, az elítéltek jó magaviseletük és munkaszorgalmuk jutalmazásaképpen az intézet igazgatójától engedélyt nyerhetnek arra, hogy reggelijüket, ebédjüket és vacsorájukat nem a közös étteremben, hanem magánzárkájukban fogyasztassák el. Amint az ottani tapasztalat mutatja, éppen a műveltebb osztályokból kikerülő elítéltek /mérnökök, orvosok stb./ igyekeznek leginkább ezen engedélyt megkapni; amit megmagyaráz a börtönügyi szakembereknek az az általános tapasztalata, hogy mindennél a műveltebb elítélteket érinti legérzékenyebben az, hogy az alacsonyabb társadalmi osztályokból kikerülő egyénekkéll záratnak össze és kényszerülnek együtt élni.

2. Sok elítélt, főként azok, akik a műveltebb osztályokból kerültek ki, nem szívesen közlik nevüket és személyi viszonyaikat elítélttársaikkal, jobban szeretik, ha az ismeretlenség homályába merülhetnek. A szabad embernél már a rendőrség is respektálja a nyugati nagy világvárosokban ezen törekvést; például a párisi rendőri bejelentőhivatal nem közli a bejelentett egyének lakhelyét, kivéve, ha rokon kéri az illetőnek a lakcímét. A börtönökben ott ahol az elítélt neve alatt szerepel, az ismeretlenség megóvása az elítéltek közt alig remélhető. Ennek legelső előfeltétele az, hogy az elítéltek törzskönyvi számuk alatt szerepeljenek a börtön üzemében, a cellájuk ajtaján levő feliratokon. Egyes helyeken ezt a törekvést még hathatósabb eszközökkel kísérlék megvalósítani. Gondoljunk például az egyes jogterületek börtöneiben az elítéltek által magánzárkáikon kívül viselt ugynevezett "maszkokra", amely arcukat eltakarja elítélttársaik szeme előtt. Ezt lehet látni a Németalföldön levő börtönökben, például Haagban és Haarlemben⁸, vagy egyes franciaországi börtönökben, például a Fresnes-les-Rungis-ben levő Maison d'arrét et de correction-ban.⁹ Itt az elítéltek csak törzskönyvi számuk alatt szerepelnek, egymás nevét a börtönben kiírva nem látják. És ezt a célt szolgálják - a kontagiózus

veszély kiküszöbölése mellett - azok az ugynevezett sétaudvarok is, amelyeket a Haagban és Fresnes-les-Rungis-ban levő letartóztatási intézetekben lehet látni.

Németalföldön még egyéb módon is gondoskodnak arról, hogy az elítélt személye ismertté mások előtt se legyen. A haarlemi magánzárkabörtönben történt meg ismételten, hogy amidőn a jelen sorok írója az őt kalauzoló tisztviselővel valamelyik magánzárkába akart belépni, a tisztviselő előbb felhívta az illető magánzárkában levő elítéltet, hogy maszkját vegye fel, és csak azután léptünk be a cellába, csakhogy az illető elítélt személye ismeretlen maradjon.

Kétségtelen, hogy az egyén személyének a tulkiváncsi szem elől való megvédése ilyen módon annyira-mennyire megvalósul. Vagy ilyen hasonló célt szolgálnak azok a földalatti folyosók is, amelyek például a párisi Conciergerie és Depót nevű vizsgálati fogházakban¹⁰, vagy a berlinmoabiti vizsgálati fogházban¹¹ a még nem jogerősen elítélt egyéneknek a rendőrség, vizsgálóbíró vagy bíróságok elé való vezetésére szolgálnak; hasonló törekvéseket láthatunk annyira-mennyire megvalósítva a pestvidéki kir. törvényszéki fogházban. A kíváncsi járókelők szeme előtt ilyen módon a még nem jogerősen elítélt egyén méltányos védelmet talál.

3. Az előbb felvetett szempontokkal összefüggésben áll a következő is. A szabadságvesztésbüntetésnek a végrehajtása közjogi ténykedés, tehát az ennek alávetett egyén a jog védelme alatt áll, éppen csak a jog, a büntetőjog, a börtönügyi szabályok által megállapított hátrányoknak vethető alá. Ezek a szabályok, de ezenfelül az állami funkciók komolysága sem engedi, hogy állampolgárai ilyen jogi ténykedések során egyéb behatásoknak, például mint tanulmányi tárgyak megfigyeléseknek alávetessenek. Bár a tudományos kutatások előbbrevitele és a haladás megfigyeléseket nélkülözhetetlenné tesz, tagadhatatlan, hogy sok helyütt az a törekvés, hogy az elítéltek személye idegen személyek behatásának, például az általuk való megszólításnak és kikér-

deztetésnek kitéve ne legyen. Belgiumban a saint-gillesil², a forestil³, antwerpenil⁴ és gandi, - Németalföldön a haagi, - Franciaországban pedig a fresnes-les-rugis-i letartóztatási intézet, valamint a párisi Prison de la Santé¹⁵ megtekintésekor az engem kalauzoló börtönügyi tisztviselők mindenütt arra törekedtek, hogy a letartóztatottak általam való megszólítása, a celláikban való megfigyelése elkerültesse. Egyedül Antwerpenben tapasztaltam egy kivételt e tekintetben, amennyiben engedélyt nyertem egy ott letartóztatott honfitársammal való beszélgetésre. Annak a felfogásnak, hogy az elítélt nem tekinthető tanulmányi tárgynak, - jogosultságát kétségbevonni alig lehet. Főleg a nagyobb műveltségű elítéltet fogja érzékenyen érinteni a kiméletlenség ezen a téren. Az egyéni jogoknak kiszélesítése addig, hogy az elítéltet még az idegen ember által való megszólítástól is megkíméljük, kétségtelen, hogy jogosultsággal bír.

4. Az elítéltek személyi jogainak kiegészítését, illetve megszorítását képezi az, hogy ugyszólván minden kulturállamban elismerésre talált az elítéltek panaszjoga a börtönügyi tisztviselők intézkedéseivel szemben, viszont, hogy az elítéltek levelezése és látogatói mindenütt szigorú ellenőrzésnek vannak alávetve.

5. Az ember szükségletei közt ott találjuk a szellemi táplálékra, főként az olvasmányra való szükségletét is.

Hogy az elítélteknek olvasmányt kell nyújtani, ebben a kérdésben nézeteltérés sehol sincsen. Eltérést csak ezen szellemi gyámolítás terjedelme tekintetében találhatunk. Hogy a lehető leggondosabb szellemi gyámolításra csak egy példával szolgáljunk, utalunk arra, hogy Angliában, a Maidstone-ban levő Convict Prisonban az elítélteknek körülbelül 30.000 kötetből álló könyvtár áll rendelkezésükre. Az egyes magánzárkákban is ennek a gondos szellemi gyámolításnak megfelelő nyomait lehetett látni; például a mérnök-foglalkozású elítélt cellájában ott voltak különféle mérnöki-évkönyvek és folyóiratok, hogy az illető elítélt

szaktudását állandóan kiegészíthesse és színvonalon tarthassa, másutt mezőgazdasági szakmunkákat találtam a zárkák könyvpolcain, ismét másutt nyelvtanokat és szótárakat, hogy az illető elítéltnak megélhetése szabadulása után, amikor kivándorolni óhajtott, nyelvi nehézségekbe ne ütközzön.

Főként a politikai tárgy olvasmány tekintetében tehettem tanulmányutaim során érdekes észleleteket. Legtöbb helyütt politikai tartalmú olvasmányt, napilapokat az elítéltek nem kapnak kézhez. Azonban számos a kivétel e tekintetben és érdekesek a legutóbbi évek politikai eltolódásai következtében előállott változások.

Mikor Németországban még 1910-ben a mannheimi magánelzárásrendszerű fogházat tekintetem meg, ott a császári Németország erős fegyelme lévén érezhető, arról, hogy az elítéltek politikai tárgy olvasmányt vehessenek kézhez; ott természetesen szó sem lehetett. Viszont amikor 1922 január havában a Berlin melletti moabiti és plötzensee-i letartóztatási intézeteket látogattam meg, az akkori erősen szocialista izű kormányzat hatása alatt az elítéltek bármilyen politikai árnyalatot támogató lapot olvashattak.

Németalföldön, a Haarlemben levő börtönben az elítéltek bármilyen politikai irányzathoz tartozó lapot olvashatnak, egyedül kommunista izű lapot nem vehetnek kézhez.

Angliában pedig a Feltham-ben levő Borstal-rendszerű letartóztatási intézetben¹⁶ az ott levő fiatalok büntetettek számára összesen 24 politikai, valamely nem szélsőséges politikai irányzathoz tartozó lapot fizetnek elő. Talán az ilyen és hasonló intézkedéseknek, amelyek még a fiatalabb korban levő egyéneknek politikai iskolázottságáról gondoskodik, köszönhető Angliában az, hogy a nagy néptömegek és a közvélemény nagy érettséggel és erős politikai érzéssel és fegyelmezettséggel bír és eléggé távol tudja magát tartani a szélsőséges politikai irányzatoktól és az üres jelszavaktól.

6. Hazai irodalmunkban, úgy tudom, Finkey Ferenc¹⁷ volt az első, aki amellet szólalt fel,

hogy a magánzárkákban levő elítéltek jó magaviseletük jutalmazásaképpen engedélyt kaphassanak arra, hogy celláikban virágot, éneklőmadarat tarthassanak, amely követelés a szak- és hivatalos köreinkben is visszhangot talált.

Ennek az elítélt személyiségét és személyi jogait szintén érintő kedvezménynek néhány tapasztalt példájáról akarnék itt beszámolni.

Németalföldön az elítéltek a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során, négy hónapi jó magaviselet után engedélyt nyerhetnek arra, hogy celláikban élővirágot, vagy éneklőmadarat tarthassanak. Amint a Haagban és Haarlemben levő magánzárkarendszerű börtönben magam is tapasztaltam, az elítéltek nagyon is élnek ezzel a joggal, sőt amennyiben kivételesen nem magánzárkában, hanem a letartóztatási intézet valamely más helyiségében végzik munkájukat, még oda is magukkal viszik éneklőmadaraikat kalitkáikban.

És talán hasonlóan az elítélt ember társas szükségletét elégíti ki részben az a sok galamb, amely Olaszországban, Nápoly elővárosában lévő poggiorealei törvényszéki fogház, valamint a nápolyi öbölben fekvő Nisida szigetén levő az ergostolo és reclusione-büntetés végrehajtására szolgáló letartóztatási intézet¹⁸ udvarain látható; szemellátható, hogy ez a látvány örömet okoz a letartóztatottaknak.

7. Sok vitára adott alkalmat - talán leginkább a német börtönügyi irodalomban - az a kérdés, hogy vajjon helyes-e az elítélteknek a dohányzást megengedni.

Több intézetben tapasztaltam, így például az imént említett Nisida szigetén levő letartóztatási intézetben, valamint például a Belgiumban, Merxplas-ban levő Dépôt de mendicité-ben¹⁹ /munkakerülők és munkaképtelenek dolog- és menedékháza/ is, hogy az elítélteknek ésszerű határok között módot adnak a dohányzásra.

8. Az ember, főként a műveltebb egyén szükségletei közt ott találjuk a zene iránti szeretetét és vágyát. Egyes intézetekben ennek kielégítéséről is ma már gondoskodnak.

A belgiumi Merxplasban levő és már említett Dépôt de mendicité és az ugyanott levő abnormis, epileptikus, illetve tuberkulózisban szenvedő büntetettek befogadására szolgáló intézet²⁰ ad példát e tekintetben. Az előbbiben a beutalt dologkerülőköt szerveztek zenekart, - az utóbbiban pedig rádió segítségével adnak a büntetetteknek alkalmat egy kis szórakozásra.

Ilyen hasonló módon szervezett zenekart találunk a mi aszódi fiujavítóintézetünkben is.

9. Az európai kontinensen, úgy véljük, hogy talán mindenütt túlzottan fogják tartani az elítéltek gyámolításának egyik módját, amelyet az angol Maidstone-ban levő Convict Prisonban észlelhetünk.

Itt az elítélteknek sakk- és ping-pongjátékra adnak alkalmat, sőt az intézetben az osztályrendszer alapján létesített egyes osztályok legjobb játékosai egymással időközönként versenyre kelnek és a nyertes játékos osztálya tagjainak győzelméről bajnoki jelvényt kap.

Kétségtelen, hogy itt is az egyén személyiségi jogai kiegészítésének egy esetével állunk szemben. Másrészt azonban vitatható, hogy az ilyen eljárás a szabadságvesztésbüntetés és a börtön komolyságával összhangban alig áll.

10. Az ember lelki szükségletei közé tartozik szépérzékének: a szép dolgok, szép tájak látására irányuló vágyának kielégítése is.

Nemcsak az elítéltek tulnyomó nagy tömege, hanem a szabad emberek oroszánrésze is természetesen elesik az ilyen lelki gyönyörűségektől.

Viszont tanulmányutaim során láttam néhány olyan letartóztatási intézetet, ahol ezen lelki szükséglet kielégítésére - a véletlen folytán, a természet adományaképpen - bő alkalom nyílik.

A Nápoly melletti poggio-realei letartóztatási intézet pazar márványlépcsői, márványburkolatu folyosói, pálmakkal diszitett udvarai sok helyen olyan képet tárnak a szemlélő elé, amelyhez hasonlót még a legszebb kiállítású mozi darabban is alig láthat.

Vagy például a nápolyi öbölben, Nisida szí-

getén, egy elég magas fensikon fekvő letartóztatási intézetből elképzelhetetlenül szép tájképet szemlélhetünk. Az egyik oldalon Nápolynak a nap-sugárban fürdő festői, magas utcásorai tárulnak elénk, a másik oldalon a Vesuv, a harmadik és negyedik oldalon pedig a végtelen tengert látjuk. Amellett a magas sziklasziget az enyhe déli éghajlat adományaképpen télen is üdezőld babér- és narancsfákkal, pálmákkal és hasonló délvidéki növényekkel van tele, ami főként az északibb fekvésű országokból jövő egyént gyönyörködteti. Ennek az intézetnek ódon vastag falai, magas fekvése sokban emlékeztetett a mi illavai fegyházunknak szintén kies fekvésére.

Ilyen hasonlóan ugyancsak eléggé kies fekvő intézet a francia, Melun-ben a Seine partján levő Maison centrale de force et de réclusion.²¹

11. A legutóbbi időkben a jogi írók sokat vitatkoztak az embernek a "csendhez való jogáról". Még ennek a törekvésnek megvalósítását is már megkísérlik egyik-másik letartóztatási intézetben, főként ott, ahol mint például Belgiumban, egyébként is nagy súlyt fektetnek az egyén személyi jogainak a lehető legtökéletesebb védelmére!

A Brüsszel melletti Saint-Gilles-ben levő letartóztatási intézet falain sok helyütt olvasható a felhívás, hogy: "On est prié de parler a voix basse".

A belgiumi Merxplasban levő, abnormis, epileptikus, illetve tuberkulózisban szenvedő büntettek befogadására szolgáló intézetben pedig e tekintetben annyira mennek, hogy a magánzárkák ajtaján levő, a cellában elhelyezett egyén megfigyelésére szolgáló kis ablak nem fémlémezzel, hanem e helyett függönnyel van elzárva, nehogy a fémlemez eltolása által keletkező zaj a cellában levő egyén nyugalmát zavarja.

12. A saját képhez való jog a magánjogokban már majdnem mindenütt elismerésre talált.

Az elítéltekre nézve a letartóztatási intézetekben való kényszerű lefényképezés még nagyobb horderejű lehet rájuk nézve, amennyiben éppen a

fénykép által derülhet ki róluk, hogy börtönviselt egyének.

Amidőn 1924 december 1. napján megtekintetem a baseli fegyházat, az engem kalauzoló intézeti igazgató engedélyt adott arra, hogy több munkatermet lefényképezhessek; a fényképek felvétele előtt azonban mindenkor figyelmeztette az elítélteket, hogy amennyiben a fényképen nem akarnak rajta lenni, úgy hagyják el a munkatermeteket, amit az elítéltek közt néhányan meg is tettek.

Az ilyen eljárás tagadhatatlanul a személyi jogok legtökéletesebb elismeréséről tesz tanúbizonyságot.

13. Közismert tapasztalati tény, hogy a letartóztatott büntettek, főként a vizsgálati foglyok közt aránylag elég sok válik öngyilkossá. A bűncselekményük felfedezése, saját szégyenük miatti kétségbeesés, amit a magánzárkákban való egyedüllétük még csak fokoz, sokat közülük ilyen szerencsétlen elhatározásra készítenek.

Sok helyütt még az ilyen lépésektől is megvédeni igyekeznek a büntetteket.

Hazánkban majdnem minden nagyobb letartóztatási intézetben, így például a kőbányai gyűjtőfogházban, vagy a pestvidéki kir. törvényszék fogházában is, - s hasonlóan az angolországi wandsworthi²² fogházban és a maidstoni fegyházban is a többemeletes részekben a földszinti részek felett húzott erős fémhálókkal igyekeznek a büntetteknek leugrás által való öngyilkosságát meggátolni.

A párisi Depot és Conciergerie vizsgálati fogházakban pedig 2-2 nem-részes büntettesnek egy zárkában való együttes elhelyezése által igyekeznek a letartóztatottak öngyilkosságát megelőzni.

III.

A most felsorakoztatott intézkedések a letartóztatott és elítélt büntettek személyét sok szempontból helyezik védelem alá; az egyik

helyen erre, a másik jogterületen viszont más szempontokra fektetik a súlyt.

Tökéletes jogvédelmet, a felsorolt személyvédelmi intézkedéseket együttesen megvalósítva azonban sehol sem találjuk. Legtöbb helyütt alig két-három ilyen védelmi intézkedés talált alkalmazást.

Sőt egyes börtönökben még ma is olyan rendszabályokkal találkozunk, amelyek humánusaknak nem mondhatók. Egyik-másiknak alkalmazását célszerűségi szempontok még annyira-mennyire indokoltá teszik.

Lássunk e tekintetben is néhány példát!

Az angol börtönökben fegyelmi büntetésképpen a "cat" /kilencágu szij, korbács/ és a "birch" /sok vesszőből álló virgács/ alkalmazása még mindig divik; ha ritkán is, és éppen csak a börtönügyi tisztviselőkkel szemben elkövetett erőszakoskodások esetében alkalmazzák²³, mégis ez alig egyeztethető össze emberességi és humanitárius szempontokkal.

Már hamarabb menthető célszerűségi szempontokkal a következő a párisi Depot-ban divó rendszabály. A rendőrség által letartóztatott és a rendőrségi fogházba, a Depot-be bekisért egyént - köztisztasági szempontokból - mindenekelőtt zuhany alá viszik, ruháját fertőtlenítik. A világváros söpredékével szemben ez az intézkedés kétségtelenül helyén való; azonban egyik-másik, nagyritkán tévedésből letartóztatott egyén a rendszabálynak alig fog örülni!

Ha szemügyre vesszük a büntettekkel szemben alkalmazott tulhumanus és tulszigoru intézkedéseket, úgy talán nem túl nehéz megtalálni a helyes középutat, ahol a szabadságvesztésbüntetésnek represszív jellege még biztosítva, viszont a bűntevő emberi jogai is méltányosan megvédve van.

Kétségtelen, hogy a szabadságjogok elbirálása és védelme tekintetében ma nem élünk egészséges és józan időket. A szélsőséges politikai irányzatok az egyik jogterületen a tulszigoru, viszont a másik országban a tulenyhe és tulhumanus megoldásnak kedveznek.

Az állami életben ma legtöbb helyütt érvényesülő demokratikus szellem azonban megkívánja, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során az állam és az elítélt kölcsönös kötelességei és jogai pontosan, és pedig lehetőleg törvényhozási uton megállapítást és szabályozást nyerjenek, persze mindenkor olyan módon, hogy a legfontosabb állami feladat, az állami és társadalmi rendnek megvédése hathatósan biztosítva legyen.

Lábjegyzetek:

1. Freudenthal, Gefängnisrecht und Recht der Fürsorgeerziehung, Enzyklopädie der Rechtswissenschaft in systematischer Bearbeitung, begründet von Holtzendorff, herausgegeben. Kohler, 7. kiadás, 5. kötet, Leipzig, 1914, 77-114, de különösen 78. oldal.
2. Id. helyen, 79. és 81. old.
3. Amidőn az alábbiakban hivatkozunk egyes letartóztatási intézetekre, mindenütt megjelöljük az időpontot, amelyben az illető börtönt megtekinteni alkalmunk nyílt. Tesszük ezt azért, mert az időközi változásokat ellenőrizni nem tudván, az ebből eredő esetleges félreértéseket kerülni akarjuk.
4. Az intézetet 1928 aug. 22-én volt alkalmam megtekinteni.
5. Erre a különleges építészeti elrendezésére lásd a Miskolci Jogászélet /1928. évfolyam, 5-6. oldalait/.
6. Az intézetet még 1910 március havában volt módomban megtekinteni.

7. Ezt az intézetet 1928 szeptember 3-án tekintetem meg.
8. Mindkét intézetet 1928 aug. 20-án tanulmányoztam.
9. Ezt a börtönt 1925 január havi állapotában láttam.
10. Ezen vizsgálati fogházat 1924 decemberében néztem meg.
11. Ezeket a vizsgálati fogházakat 1922 január havában néztem meg.
A párisi Depot és Conciergiere vonatkozólag lásd szerző cikkét a Miskolci Jogászélet, I. évf. 6-8. old.
12. Ezt az intézetet 1928 augusztus 16-án tekintetem meg.
13. Ezt az intézetet 1928 augusztus 16-án tekintetem meg.
14. Ezt az intézetet 1928 augusztus 17-én tekintetem meg.
15. Ezt az intézetet 1925 január havában látogattam.
16. Ezt az intézetet 1928 aug. 30. napján tekintetem meg.
17. Finkey, A börtönügy jelen állapota és reformkérdései, Budapest, 1904, 43. old.
18. A poggiorealei és a Nisida szigetén levő le-tartóztatási intézeteket 1925 december 22, illetve 23. napjain tekintetem meg. A részletekre lásd szerző cikkét, Nápoly börtönei, Miskolci Jogászélet 1926. évi folyam 4-6.old.
19. A belgiumi Merxplas-ban levő Depot de mendicité megtekintésére 1928. aug. 18-án nyílt alkalmam.

20. Ezt az intézetet is 1928 aug. 18-án tekintetem meg.
21. Ezt az intézetet 1925. január havában láttam.
22. Ezt az intézetet 1928 augusztus 29-én láttam.
23. Az 1926. évben az angol börtönökben a "cat" és "birch" fegyelmi büntetését összesen nyolc egyénen hajtották végre. Lásd: Report of the Commissioners of Prisons and the Directors of Convict for the year 1926, London, 85-86.old.